

KAMNITI MOST

V starih časih ni bilo v Škofji Loki niti enega mostu. Grajski brodarji so čez Selščico prevažali ljudi in tovore, zbrano brodarino pa je loški glavar pobiral vse dotlej, dokler se ni v njegovi nenasitni malhi nabralo toliko denarja, da bi bil z njim lahko zgradil zidan most.

Mogočnjaku, ki je bil zdrgnjenec, da malo mu podobnih, pa je bilo žal denarja, zato je ukazal svojim hlapcem in valptom, naj most čez Selščico zgrade tlačani.

Rečeno — storjeno! Vsi tlačani loškega gospostva so morali oditi v tlako. Delali so dolgih sedem let, dokler ni bil most čez Selščico zgrajen. Vse so naredili, le na ograjo so pozabili.

Lakomnost pa je glavarja tako zaslepila, da tudi zdaj ni pustil čez most nikogar, ki bi ne hotel plačati mostnine. Na sredino novozgrajenega mostu je postavil mostninarja in mu ukazal:

»Kdorkoli bi hotel priti čez most, naj odšteje mostnino! Nihče ni od te obveznosti izvzet, naj bo plemič ali kmet, suhec ali debeluh, gospod ali kmečki smrduh!«

»A kolikšna naj bo mostnina?« je vprašal mostninar.

»Voznik naj plača belič, pešec bakreni štirak, jezdecu pa zaračunaj srebrnjak!« je še naročil skopuh, zajezdil konja in odvihral na grad, ki kipi nad mestom pod nebo.

Že naslednji dan pa je prestrašeni mostninar prisopihal v grad in potožil:

»Milostni gospod, povedal vam bom, kar je res: vozniki, pešci in jezdec se upirajo in nihče noče plačati mostnine. Tlačani so najhujši, ker pravijo, da so most zgradili s tlako in da ni pravično, da zdaj zahtevate še dačo.«

Glavar pa je zakričal, da je odmevalo od grajskih zidin:

»Kdor ne bo odštél mostnine, naj ga grajski helebardisti priženo v grad in zapro v srednji stolp, pod katerim je za upornike pripravljena plesniva, temna ječa!«

Kakor je ukazal, tako se je zgodilo. Mostninar je zaustavljal sredi mostu pešce, jezdece in voznike ter pobiral dac. In spet so bili ubogi tlačani najhujše prizadeti. Plačevali so mostnino in godrnjali.

Nekoč se je mudil v Loki lastnik loškega gospostva — freisinški škof.

Nekega dne je zajezdil konja jahanca in odpeketal z gradu, da bi obiskal graščaka na sosednjem Starem gradu. Pot ga je vodila skozi Selška vrata. Ko pa je pridirjal do mostu, ga je sredi novega mostu zaustavil mostninar, ki ni poznal izjeme, in zaklical:

»Milostni gospod, ne pustim vas čez! Četudi ste graščak, odštejte srebrnjak, ali pa vam ježo čez most prepovem!«

Takšne šale pa loški gospodar ni prenesel.

»Mostnina je za tlačane, a ne zame, ki sem gosposka! Izgini mi s poti, da te ne kaznujem za nesramnost!« je zakričal s takšnim glasom, da se je konj pod njim splašil ter poskočil in se ritensko prevalil z mostu v naraslo reko, kjer se je ubil, jezdec pa utonil.

Tako je freisinški škof zaradi skopuštvaja svojega oskrbnika nesrečno končal v valovih narasle Selščice samo zato, ker most ni imel ograje.

Most pa stoji še dandanašnji in tudi ograjo že ima, da se radovedni Ločani lahko vesijo čeznjo in buljijo v šumečo Selščico.

(Motiv: Desana Savnik, Škofja Loka)

Opomba: Kamniti most preko Selščice je dal zgraditi freisinški škof Leopold (1578—1581), ki se je tod smrtno ponesrečil, ko se je mudil v Loki na obisku. Na nezavarovanem mostu se mu je namreč splašil konj, ki je vrgel jezdeca v Soro, kjer je utonil. Škof Leopold je pokopan v nunski cerkvi. Prav tako ustreza zgodovinski resnici, da so most gradili loški tlačani, ki jih je vezala skozi stoletja dolžnost, da so na novo postavljali in popravljali vse javne zgradbe v mestu. Mostnina spominja deloma na dajatev brodarino, na račun katere so oddajali podložniki iz Selške doline, brez upoštevavanja soriške županije, in del podložnikov v javorski županiji letno po eno mero ovska kot prispevek za brod na Gorenji Savi pri Kranju, kjer je moral do 15. stoletja ondodni podložnik brezplačno prevažati preko Save podložnike loškega gospostva; brodarino so morali podložniki prispevati tudi od 15. stoletja dalje, ko je bil preko Save zgrajen most. Mostnina v Loki spominja deloma tudi na mitnino, ki so jo tod pobirali skozi dolga stoletja. Srednji stolp je stal sredi današnjega grajskega dvorišča in je služil deloma tudi za ječo.

P. B.

KRVAVO ZNAMENJE

V temnih cerovih gozdovih Crngroba je nekoč prebival v podzemeljski jami Dimež, ki je bil takšen razbojnik, da je pred njim in njegovo roparsko tolpo trepetalo vse, kar leze in gre. Sredi gozda je napadal trgovce, sejmarje in grajske sle, ki so bili iz Loke namenjeni v bližnji Kranj, in počenjal takšne grozovitosti, da je glavar loškega gospostva zbral vse valpte, hlapce in helebardiste ter se odpravil v lov na Dimeža. Ta pa se je oboroženim prihajalcem postavil v bran. Tri dni in tri noči je trajal boj med grajskimi in njegovo tolpo, nazadnje pa so grajski Dimeža le živega dobili v pesti. Prepeljali so ga v loški grad in ga vrgli v temno ječo, ki je bila pod srednjim stolpom, globoko pod zemljo. Hrano in vodo so mu po vitlju spuščali v podzemlje, ko pa ga je gospoda obsodila na smrt, so ga odvedli na samino blizu Kamnitnika, kjer ga je obglavil rabelj.

Poslej so vse hudodelce obglavljali na mestu, kjer so Dimeža prikrajšali za glavo. In še so grajski ukazali svojim tlačanom, naj tamkaj, kjer so obglavljali zločince, postavijo znamenje, ki naj bo v strahoten opomin vsem, ki bi ne spoštovali tuje lastnine. In tlačani so zares postavili zidano znamenje, ki se mu še danes vsakdo, kdor gre iz Loke v Crngrob, na daleč izogne.

(Motiv: Marjeta Dolenc, Škofja Loka)